

Extrapositie

Mark de Vries*

including a reaction by *Guido Vanden Wyngaerd* and a reply by the author
final draft, 14 October 2011
to be published in *Nederlandse Taalkunde*

Abstract. Modifiers and several other types of constituents can be right-extrapolated across the right sentence bracket (the verbal pole) in Dutch. This article discusses what the conditions on such configurations are, how extrapolated phrases can be distinguished from dislocated phrases, and how extraposition can be analyzed from a formal syntactic perspective. An extrapolated phrase is part of the intonational and semantic domain of the host, and the process is limited to the finite clause. Nevertheless, it can cross certain island boundaries in terms of structural hierarchy, among other things. Such properties are problematic for movement and stranding theories of extraposition. Instead, I propose an alternative analysis in terms of specifying coordination. Furthermore, I argue that ellipsis plays a role. In effect, then, extraposition amounts to structural but not phonological repetition of a part of the clause, such that the extrapolated phrase is base-generated within the additional part of the structure.

1 Introductie

De Nederlandse zin kan ruwweg worden verdeeld in een aantal grammaticaal-topologische velden. Traditioneel worden het voorveld, het middenveld en het achterveld onderscheiden, met daartussen de werkwoordelijke polen. De ANS (Haeseryn e.a. 1997) stelt terecht dat een verdere onderverdeling mogelijk is.¹ Zo hebben we – naast een complex middenveld – een eerste en laatste zinspositie in respectievelijk het voor- en achterveld, en daarbuiten nog de aanloop en de uitloop. De eerste en laatste positie behoren tot de kernzin; de aanloop en uitloop niet. Deze laatste twee kan men kenschetsen als dislocatie en daarmee als een vorm van parenthesis, d.w.z. extra materiaal dat niet tot de eigenlijke propositie behoort. In het algemeen is parenthesis niet positiegebonden vanuit een strikt grammaticaal oogpunt: de syntactische plaatsing is variabel, hoewel er natuurlijk pragmatische, informatiestructurele redenen kunnen zijn voor een bepaalde lineaire positie. En inderdaad kunnen gedislokeerde woordgroepen vaak ook als intercalatie geconstrueerd worden, dus als een parenthese die de matrix onderbreekt. In feite is daarom de status van de aanloop en de uitloop als syntactisch veld problematisch; ze kunnen in ieder geval niet op een lijn worden gesteld met de andere velden. Wellicht is het beter een parenthetisch veld te denken in een aparte dimensie die verschuifbaar is ten opzichte van de kernzin. Zo'n benadering reflecteert zowel de semantische en syntactische status aparte als de relatief vrije positionering van parentheses.

Dit artikel gaat nader in op de rechterperiferie van de zin en in het bijzonder op het verschijnsel extrapositie. Een typisch voorbeeld van extrapositie in het Nederlands is gegeven in (1). De gewone positie van een betreffende bijzin (hier geëursiveerd) is direct na zijn antecedent. Dit is geïllustreerd in (1a). De geëxtraponeerde positie is rechts van de tweede pool, het participium *geschreven*; zie (1b):

* Afdeling Algemene Taalwetenschap, Rijksuniversiteit Groningen. Email: mark.de.vries@rug.nl. Webpagina: www.let.rug.nl/dvries. Graag wil ik de organisatoren en deelnemers van de vierde Dag van de Nederlandse Zinsbouw (Gent, 29-10-2010) bedanken voor hun vragen en commentaar, in het bijzonder Guido Vanden Wyngaerd, Hans Broekhuis, Olaf Koeneman, Evie Coussé en een anonieme beoordelaar.

¹ Deze structuralistische visie is een relevante stap in de richting van een theoretisch meer uitgewerkte grammatica. Misschien niet geheel toevallig staat een invloedrijke hedendaagse generatief-syntactische stroming bekend onder de naam *cartografie* (zie Cinque & Rizzi 2010 voor een overzicht).

- (1) a Joop heeft een artikel *dat vierduizend woorden telt* geschreven.
 b Joop heeft een artikel geschreven *dat vierduizend woorden telt*.

Vergelijkbare voorbeelden kunnen worden gemaakt met naamwoord-gerelateerde voorzetselgroepen:

- (2) a Joop heeft een artikel *over taalkunde* geschreven.
 b Joop heeft een artikel geschreven *over taalkunde*.

Extrapositie van een modificeerder zoals een beperkende betrekkelijke bijzin of een voorzetselgroep is dus optioneel.

Paragraaf 2 laat zien dat geëxtraponeerde constituenten direct gerelateerd zijn aan de kernzin en dus verschillen van rechtsdislocaties en andere uitloopverschijnselen. Het verschil in positie van de modificeerders in de a- en b-voorbeelden hierboven kan dus niet worden verklaard uit de positionele vrijheid van parentheses. Dat roept de vraag op hoe extrapositie dan wel tot stand komt en welke plaats een geëxtraponeerde constituent nu precies inneemt in de syntactische hiërarchie: in welke projectie op welk niveau zit hij en hoe komt hij daar terecht? Daarvoor moeten we verder kijken dan de topologische-veldenheuristiek, en in meer detail ingaan op de syntactische structuur en derivatie van de betreffende zinsconstructies.

In paragraaf 3 wordt eerst een drietal algemene zienswijzen over extrapositie uit de literatuur besproken en het zal blijken dat deze tekort schieten, op zijn minst voor de Nederlandse data. In het bijzonder gaat de discussie over verplaatsing naar rechts (zie bijvoorbeeld Baltin 1983, Buring & Hartmann 1995), de zogenaamde *stranding*-analyse uit Kayne (1994) en rechts-adjunctie (bijvoorbeeld Culicover & Rochement 1990). Paragraaf 4 beargumenteert in navolging van Koster (2000) dat extrapositie specificerende nevenschikking behelst. Kort samengevat houdt dit idee in dat een geëxtraponeerde constituent wordt basisgegenereerd in een tweede conjunct, dat op elk gewenst hiërarchisch niveau kan worden aangehecht, afhankelijk van de positie van het antecedent of anker. Anders dan in Koster's oorspronkelijke voorstel, echter, is de aanname hier dat specificerende nevenschikking categoriaal gebalanceerd is: beide conjuncten zijn van dezelfde syntactische categorie, bijvoorbeeld VP. Dat heeft als verrassende consequentie dat een deel van de kernzin syntactisch herhaald wordt, maar niet fonologisch gerealiseerd. Extrapositie is daardoor een ellipsisconstructie. Paragraaf 5 werkt deze hypothese uit en laat zien wat de voordelen ervan zijn. Paragraaf 6 bevat een vergelijking met ellipsis in *gapping*-constructies. De concluderende paragraaf weidt kort uit over de empirische reikwijdte van de analyse en gaat na wat het voorstel betekent vanuit een cross-linguïstisch perspectief.

2 Extrapositie en de rechterperiferie

Het zal duidelijk zijn dat niet elke zin materiaal in de rechterperiferie bevat – en als er iets staat hoeft dat nog geen geëxtraponeerde constituent te zijn: het zou bijvoorbeeld ook een uitloop kunnen betreffen. Voor de duidelijkheid noem ik hier twee constructietypen die een vergelijkbare lineaire volgorde opleveren, maar zonder twijfel onderscheiden moeten worden van extrapositie. Dat zijn rechtsdislocaties en ‘afterthoughts’ zoals in (3) en (4):

- (3) a Joop had ze nog niet gelezen, *die artikelen*.
 b Joop heeft 't altijd ontkend, *dat hij niet kon lezen*.
 c Joop heeft er destijds nog een lezing gehouden, *in de Martinikerk*.
- (4) a Joop had iets leuks gelezen: *een artikel over taalkunde*.
 b Joop heeft wel eens een artikel over taalkunde gelezen, *gisteren nog*.
 c Joop heeft een lezing gehouden – *in de Martinikerk!*

De parenthetische toevoegingen in (3) en (4) hebben een andere semantische en pragmatische functie dan de geëxtraponeerde constituenten in (1b/2b), die ondanks hun perifere positie een integraal onderdeel zijn van de betekenis van de kernzin. Zie ook De Vries (2007, 2009b) voor een bespreking van mogelijke verschillen ten aanzien van grammaticale categorie, de gedaante van een potentieel anker en reconstructie-effecten.² Een eenvoudig criterium vormt echter het duidelijk waarneembare verschil in intonatiepatroon. De generalisaties zijn als volgt:

- Algemeen: een geëxtraponeerde constituent EX behoort tot het intonatedomein van de kernzin, een parenthese (in de ruime zin van het woord) niet. Zie bijvoorbeeld (6) hieronder.
- Het normale zinsaccent verschuift naar een syllabe in EX (6a), afgezien van eventuele contrastieve pitch-accenten.
- Het zinsaccent verschuift nooit naar een syllabe in een parenthese (6b/c), maar parentheses kunnen wel een eigen hoofddaccent bevatten (6c), net als nevengeschikte hoofdzinnen.
- Rechtsdislocatie van het ‘backgrounding’-soort heeft typisch een lage en vlakke intonatie. Zie bijvoorbeeld (6b).
- Afterthoughts dragen typisch een nadrukkelijk pitch-accent (6c).

In (6) zijn drie representatieve voorbeelden herhaald, met een informele indicatie van het bijbehorende intonatiepatroon; de voorbeelden met neutrale woordvolgorde in (5) dienen ter vergelijking. In deze voorbeelden geven hoofdletters de zinsaccenten aan, schuine strepen (slash, backslash) de belangrijkste toonhoogteverschuivingen (/ omhoog en \ omlaag) en kleine letters een zwakke, vlakke intonatie.

- (5) a Joop heeft een /leuk arTI\kel geschreven.
b Joop heeft een ar/tikel over TAAL\kunde geschreven.
- (6) a Joop heeft een ar/tikel geschreven over TAAL\kunde.
b Joop had ze nog /niet geLE\zen, die artikelen.
c Joop had iets /LEUKS\ gelezen: een ar/tikel over TAAL\kunde.

We zien dat het bekende ‘hoed-patroon’ (zie o.a. Keijsper 1984) in het geval van extrapositie (6a) wordt verlengd tot in het focusdomein na de tweede pool. Bij gewone rechtsdislocatie (6b) is dat niet het geval.³ Bij een afterthought (6c) ook niet, maar daar ontstaat een *tweede* hoofdcontour. Dat is ook het geval als er geen zichtbaar anker is, zoals in (7):

- (7) Joop heeft een ar/tikel over TAAL\kunde gelezen, /GIS\teren nog.

Ter verduidelijking, in (6c) fungeert het object *iets leuks* als anker voor de afterthought, *een artikel over taalkunde*. In (7) daarentegen is *een artikel over taalkunde* zelf het object en *gisteren nog* de afterthought, maar er is geen directe relatie tussen die twee: de toevoeging *gisteren nog* specificeert niet het direct object maar de gehele gebeurtenis waar *Joop* het subject van is.

Ook een constructie met extrapositie kan (ogenschijnlijk) ankerloos zijn, in het bijzonder bij bijwoordelijke bepalingen of bijzinnen. Voor de intonatie maakt dat niet uit. Opnieuw geldt dat de stijging begint waar meestal de informatiefocus begint, en culmineert in het achterveld; vergelijk (6a) met (8a/b):

² Een *anker* kan gedefinieerd worden als dat deel in de kernzin waar een modificeerder of (parenthetische) specificatie semantisch en/of syntactisch bij aanhaakt, bijvoorbeeld een antecedent van een relatiefzin, het naamwoordelijke hoofd *artikel* in (2), de pronominale correlaten *ze/t/er* van de dislocaties in (3a/b/c), enzovoort.

³ De gebruikelijke orthografie suggereert hier een mogelijke pauze; meestal wordt die fonetisch echter niet gerealiseerd.

- (8) a Joop heeft een /boek gelezen in het PARK\
 b Joop heeft het /boek gelezen op een mooie dag in sepTEM\ber.

De bijwoordelijke bepalingen in (8) zijn prepositiegroepen. Opmerkelijk is dat losse adverbia niet geëxtraponeerd kunnen worden; zie (9):

- (9) a * Joop heeft een /boek gelezen GIS\teren.
 b * Joop heeft een /boek gelezen waarSCHIJN\lijk.

Wel kunnen ze als rechtsdislocatie gerealiseerd worden:

- (10) a Joop heeft een BOEK gelezen, gisteren.
 b Joop heeft een BOEK gelezen, waarschijnlijk.

De oorzaak van het contrast tussen (8) en (9) is niet onmiddellijk duidelijk, maar het lijkt te maken te hebben met een verschil in categoriale status.⁴

Wat ook niet kan is het extraponeren van een volledig naamwoordelijk argument; bovendien is zogenaamde *heavy NP shift* in het Nederlands uitgesloten (met enkele bekende uitzonderingen zoals opsommingen en vrije relatieve zinnen).

- (11) a * Joop heeft gelezen een BOEK.
 b * Joop heeft gelezen een zeer interessant boek over TAALKunde.

Anders ligt het met door het werkwoord geselecteerde PP's en CP's. Telkens is het zinsaccent met hoofdletters aangegeven:

- (12) a Ik heb nagedacht over jouw VOORstel.
 b Joop heeft gezegd dat hij WEG zou gaan.

Een descriptieve generalisatie lijkt te zijn dat extrapositie alleen lukt met prepositionele en clausale categorieën.⁵ Verder zijn geëxtraponeerde woordgroepen gefocust. Normaalgesproken betreft extrapositie modificeerders of adjuncten – afgezien van (12) – en is het een optioneel proces.⁶ De bespreking in paragraaf 3 t/m 5, het meer theoretische gedeelte van dit artikel, is voor de overzichtelijkheid beperkt tot extrapositie van betrekkelijke bijzinnen en prepositionele modificeerders.

⁴ Opmerkelijk is dat *gisteren* in combinatie met een PP wel geëxtraponeerd lijkt te kunnen worden, bijvoorbeeld *Joop heeft een /boek gelezen gisteren in het PARK*. Dat is niet in tegenspraak met (9a). Het punt is namelijk dat bijwoordelijke bepalingen een cluster kunnen vormen waarbij de één een modificeerder van de ander wordt. Dat blijkt uit de bekende topicalisatietest: *Gisteren in het park heeft Joop een boek gelezen*. In die zin is *gisteren in het park* één constituent. Met een iets andere intonatie is uiteraard ook een constructie als interveniërende parenthese mogelijk.

⁵ Dat betekent niet dat extrapositie altijd mogelijk is. Bekende uitzonderingen zijn predicatieve aanduidingen, bijvoorbeeld **Joop heeft het boek gelegd op tafel*. Bovendien hoeft niet alles wat extrapositie lijkt ook daadwerkelijk extrapositie te zijn, afhankelijk van bepaalde theoretische aannames. Als het Nederlands onderliggend hoofd-initieel is (vergelijk Zwart 1994 en later werk) hoeven we in verband met de woordvolgorde niet noodzakelijkerwijs extrapositie aan te nemen van voorzetselvoorwerpen en complementzinnen van V, ofschoon er voor het laatste volgens (Koster 1999, 2000) toch enkele onafhankelijke aanwijzingen zijn. Volgens Barbiers (1995) zijn geëxtraponeerde PPs als in (12a) juist het gevolg van *intrapositie* van de VP. Dit is een bijzondere variant van de zogenaamde *stranding*-analyse, die met betrekking tot andere data in paragraaf 3 aan de orde komt.

⁶ Een geval apart is de verplicht geëxtraponeerde objectzin zoals in (12b), die vaak gepaard gaat met een lege argumentpositie in het middenveld. Daarnaast is soms ook extrapositie van complementzinnen mogelijk met een toegevoegd correlaat *het* in het middenveld, bijvoorbeeld *Joop betreurt het (nog altijd) dat hij niet heeft leren lezen* of *Joop vindt het vervelend dat hij niet kan lezen*. Verder hebben we nog voorzetselvoorwerpzinnen van het type *Joop dacht erover om te vertrekken*. Voor een bespreking verwijs ik graag naar Koster (1999) en De Vries (2010), in aansluiting bij de ideeën verderop in dit artikel.

Als (17a, b en d) afgeleid kunnen worden, dan is niet meteen duidelijk hoe het ongrammaticale voorbeeld in (17c) kan worden uitgesloten.⁸ Dat kan namelijk tot stand komen door eerst het anker plus de relatiefzin samen te verplaatsen, zoals in (17b), en daarna de stranding-stap toe te passen door het anker alleen verder naar links te plaatsen, vergelijkbaar met (17d).

Laten we daarom een andere analyse nader bekijken: verplaatsing naar rechts. Helaas geldt ook dan dat de feiten wat betreft extrapositie uit ingebedde posities een ernstig probleem vormen. Een relevant contrast is gegeven in (18), waar de liggende streep de basispositie van de prepositionele modificeerder aanduidt:

- (18) a Joop heeft [een taalkundige uit Amerika] gesproken.
 b Joop heeft [een taalkundige _] gesproken uit Amerika. (extrapositie)
 c * Uit welk land heeft Joop [een taalkundige _] gesproken? (wh-verplaatsing)

Zoals bekend is *wh*-verplaatsing van een adjunct-PP uit een NP onmogelijk (18c): daarbij wordt een grens overschreden.⁹ Toch is extrapositie geen enkel probleem. Het probleem kan worden verergerd door nog dieper in te bedden; zie (19):

- (19) a De journalist heeft [de artikelen [van een zekere taalkundige uit het Amerikaanse Cambridge]] bestudeerd.
 b De journalist heeft [de artikelen [van een zekere taalkundige _]]] bestudeerd uit het Amerikaanse Cambridge.
 c * Uit welke stad heeft de journalist [de artikelen [van een zekere taalkundige _]]] bestudeerd?

De relevante PP (schuingedrukt) modificeert een NP (onderstreept) die op zijn beurt is ingebed in de complexe frase [de [artikelen [van [NP PP]]]]. Zoals (19c) laat zien is *wh*-extractie vanuit deze positie volstrekt onacceptabel. Daarom zou je verwachten dat extrapositie net zo ongrammaticaal is, in tegenstelling tot wat (19b) laat zien. Het zou kunnen dat verplaatsing naar rechts aan geheel andere grammaticale regels onderhevig is dan verplaatsing naar links, maar dit gaat in tegen het algemene idee dat syntactische relaties worden berekend en gereguleerd in termen van hiërarchie en niet aan de hand van lineaire volgorde of aantallen woorden.

Er is nog een asymmetrie tussen *wh*-verplaatsing en extrapositie: alleen de eerste is *unbounded*. Dit betekent dat een vraagwoordgroep deelzinsgrenzen kan passeren (afhankelijk van een aantal randvoorwaarden); zie (20):

- (20) a Welk boek zei Joop [dat Mieke dacht [dat Anna _ gekocht had]]?
 b (?) Wat is nu wel duidelijk [dat Joop _ gedaan heeft]?

Extrapositie daarentegen is duidelijk *clause-bound*. Dit gegeven staat bekend als de *Right Roof Constraint* (of *Upward Boundedness Constraint* van Ross 1967). Voorbeeld (21) laat zien dat een

⁸ Een redacteur merkt terecht op dat men (17c) zou kunnen analyseren als een *freezing*-effect (extractie uit een verplaatste constituent is niet mogelijk). Freezing is echter een omstreden verschijnsel, zowel theoretisch als empirisch – in Jan Kusters (2000) vernietigende retoriek: “One could give such problems a name, such as the Freezing Principle, [but] a really adequate theory would [...]”.

⁹ Let op dat het voor complement-PP's anders ligt (zie o.a. Broekhuis, Keizer & Den Dikken 2003). Bovendien geldt dat sommige adjunct-PP's eventueel ook als een modificeerder van de VP op te vatten zijn, afhankelijk van het betreffende voorbeeld. Dit kan leiden tot schijnbare eilandschendingen. Een voorbeeld is *Uit dit boek heeft Joop nog geen hoofdstuk gelezen* (of met P-stranding: *Waar heeft Joop een hoofdstuk uit gelezen?*). Een duidelijk contrast is ook *Van Chomsky heb ik een boek gelezen* versus **Van Chomsky heb ik een boek afgestoft*. In het eerste geval kan de PP gerelateerd worden aan het gehele predicaat (de vooropgeplaatste PP heeft een ‘frame setting’-functie); er is dan geen sprake van subextractie uit een naamwoordgroep. In het tweede geval is er geen rechtstreekse semantische relatie tussen *van Chomsky* en *afgestoft*; de PP moet dan wel uit de NP met als hoofd *boek* komen – en dat kan niet.

relatiefzin weliswaar binnen een subjectzin geëxtraponeerd kan worden, maar er niet uit kan ontsnappen naar het achterveld van de matrix.

- (21) [Dat Joop een misdaad (*die hem zal berouwen*) heeft gepleegd (*die hem zal berouwen*)] is nu wel duidelijk (**die hem zal berouwen*).

Voorbeeld (22) laat zien dat een PP-modificeerder binnen een bijzin geëxtraponeerd kan worden (hier een relatiefzin), maar niet verder naar rechts gezet tot op matrixniveau.

- (22) De detective heeft de man [die een boek (*over taalkunde*) wilde kopen (*over taalkunde*)] achtervolgd (**over taalkunde*).

De generalisatie van Ross is dus descriptief juist.

Kortom, de vergelijking tussen extrapositie en ‘gewone’ verplaatsing loopt aan alle kanten mank: de mogelijkheden zijn zowel ruimer als nauwer: extrapositie uit bepaalde syntactische ‘eilanden’ is mogelijk maar gewone verplaatsing niet,¹⁰ terwijl extrapositie beperkt is tot de finiete deelzin, maar gewone verplaatsing niet noodzakelijk. Dit betekent dat de analyse van extrapositie in termen van verplaatsing naar rechts zowel over- als ondergenereert.

Dit alles dwingt ons een derde mogelijkheid te onderzoeken: het rechtstreeks basisgenereren van een geëxtraponeerde constituent in de rechterperiferie. Dat kan op verschillende manieren. De meest voor de hand liggende optie is rechts-adjunctie aan VP of IP (zie bijvoorbeeld Culicover & Rochemont 1990).¹¹ Deze aanname is echter problematisch. Eén interessant argument wil ik hier kort toelichten; het heeft te maken met *remnant*-verplaatsing. In het Nederlands is topicalisatie van een remnant VP na object-scrambling mogelijk. In (23) is het indirect object *hem* uit de werkwoordelijke groep verplaatst en komt links van de negatie en/of andere bijwoorden terecht (scrambling); daaropvolgend is de VP (of een lage functionele middenveldprojectie, dat doet hier niet ter zake) inclusief het direct object *een boek* getopicaliseerd:

- (23) [_i Een boek gegeven]_k heb ik *hem*_i niet *t_k*.

Kijk nu eens naar de volgende voorbeelden:

- (24) a Joop heeft het boek (nog niet) gelezen *dat zijn buurman had geschreven*.
b [Het boek gelezen *dat zijn buurman had geschreven*]_k heeft Joop nog niet *t_k*.
c * [_i Gelezen *dat zijn buurman had geschreven*]_k heeft Joop het boek_i nog niet *t_k*.

In (24a) is de relatieve zin (cursief) die aan het object (onderstreept) gerelateerd is, geëxtraponeerd. Stel dat deze rechts-geadjungeerd is aan de VP. Het object *het boek* kan al dan niet gescrambeld worden (dit is alleen zichtbaar als er adverbia ingevoegd worden). We kunnen nu testen wat er gebeurt als we de VP topicaliseren in twee gevallen, zonder en met voorafgaande scrambling. In (24b) is er geen scrambling; in dat geval kan de volledige VP inclusief object en geëxtraponeerde relatiefzin vooropgeplaatst worden. Voorbeeld (24c), echter, is onacceptabel: topicalisatie na objectscrambling is nu niet mogelijk, anders dan in (23) bijvoorbeeld. Dit is geheel onverwacht.

Het is van belang om te weten dat het patroon in (24) ook opgaat voor andere modificeerders dan relatieve zinnen, zoals voorzetselgroepen, resultatieve bijzinnen behorend bij *zo* en complementzinnen van naamwoorden en adjectieven. Daarom is een constructiespecifieke regel

¹⁰ In de beeldspraak van Ross (1967) is een *eiland* een syntactische configuratie van waaruit relatief ten op zichte van een andere syntactische positie geen gewone verplaatsing mogelijk is (bijvoorbeeld van een vraagconstituent).

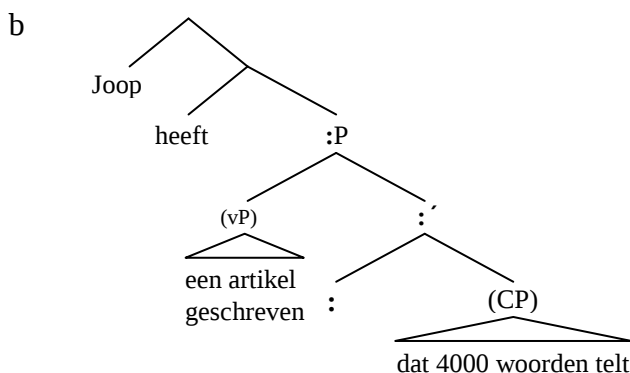
¹¹ Een alternatief is Haider (1997), die aanneemt dat de geëxtraponeerde constituent diep ingebed in de VP wordt gegenereerd.

zoals “een relatieve zin moet worden voorafgegaan door zijn antecedent” geen oplossing.¹² De generalisatie is volgens Kaan (1993) dat remnant VP’s die geëxtraponeerd materiaal bevatten inert zijn (zie ook De Vries 2002:291-294 voor een systematisch overzicht). Geen van de tot nu toe genoemde theorieën kan dit verklaren. Echter, liever dan verder uit te wijden over de nadelen van deze analyses, wil ik een veelbelovend alternatief bespreken.

4 Extrapositie in termen van parallele constructie

Koster (2000 en eerder collegemateriaal) heeft voorgesteld dat geëxtraponeerde constituenten rechtsperifeer worden basisgegenereerd, d.w.z. rechtstreeks op de juiste plaats worden ingevoegd, zonder verplaatsing – maar op een andere manier dan door rechts-adjunctie.¹³ We kunnen ze analyseren als het complement van een abstract hoofd, door Koster aangeduid met een dubbele punt. De ‘colon phrase’ :P wordt ingevoegd op het relevante niveau in de hoofdprojectielijn – om precies te zijn op het minimale punt in de matrixzin dat nog het anker bevat; dit deel van de matrix wordt dan in de specificeerderpositie van de :P gegenereerd. Een voorbeeld (van mij) is (25), waarin het direct object *een artikel* het antecedent is van de geëxtraponeerde betrekkelijke bijzin *dat vierduizend woorden telt*:

(25) a Joop heeft [:P [een artikel geschreven] [: : [dat vierduizend woorden telt]]].

Het hoofd : legt een specificatierelatie aan; de betekenis is ruwweg vergelijkbaar met *namelijk*.¹⁴ Deze structurele configuratie noemt Koster ‘parallel construal’. Ofschoon dit niet logisch noodzakelijk is, trekt hij expliciet een vergelijking met nevenschikking – in het algemeen analyseerbaar als [_{CoP} XP₁ [Co XP₂]], zie o.a. Munn (1993), Kayne (1994), Johannessen (1998). De inspiratiebron voor dat verband is vermoedelijk een passage uit Kraak & Klooster (1968), die apposities zoals *mijn buurman, Douwe* analyseren als specificerende nevenschikking. Ook Quirk e.a. (1985) en later o.a. Sturm (1986) en Heringa (2011) nemen iets dergelijks aan. Andere toepassingen van het idee van specificatie of parallele constructie zijn o.a. Rijkhoek (1998) voor resultatieve zinnen, Koster (1999) voor objectzinnen, Gärtner (2001) en Zwart (2005) voor zogenaamde ‘V2-relatieven’, Den Dikken (2005) ten aanzien van specificatie pseudo-cleftconstructies, De Vries (2006) voor uitbreidende relatiefzinnen, Cardoso (2010) en Cardoso & De Vries (2010) voor verscheidene appositieve constructies, De Vries (2010) voor subjectzinnen en

¹² Uiteraard is het vooropplaatsen van een relatiefzin op zichzelf ook niet acceptabel: bijvoorbeeld **Dat zijn buurman had geschreven heeft Joop een boek _ gelezen*. Dit kan aan het eilandkarakter van naamwoordgroepen worden toegeschreven; vergelijk de discussie rond (18).

¹³ Zoals we zojuist hebben gezien is rechts-adjunctie onhoudbaar in het licht van Kaans generalisatie. Bovendien beoogt Koster een analyse te ontwerpen die compatibel is met een antisymmetrisch framework (Kayne 1993) waarin theoretisch überhaupt geen rechts-adjunctie mogelijk is.

¹⁴ Let op dat er onbedoeld verwarring mogelijk is tussen de bekende structurele notie *specificeerder* (van een XP) – een historisch ongelukje – en de hier bedoelde inhoudelijke specificatierelatie. Binnen de :P is het in feite het complement (van :) dat de specificeerder specificeert en niet omgekeerd.

contrastieve links-dislocatie, en Kluck (2011) voor bepaalde gevallen van zinsverstrengeling ('amalgams'). Maar geheel los van de vraag of dergelijke generalisaties juist zijn, kunnen we heel concreet testen of de structurele configuratie in (25) de eigenschappen van extrapositie correct voorspelt.

Ten eerste kunnen we vaststellen dat extrapositie uit ingebedde posities niet langer een syntactisch probleem vormt, om de eenvoudige reden dat er geen verplaatsingsrelatie meer bestaat tussen de twee relevante posities; daarom hoeft een eventuele eilandgrens niet te worden overschreden. Een illustratie is (26):

- (26) De agent heeft [_{:P} [[de identiteit van een man] gecontroleerd] [: [uit Polen]]].

Het anker *een man* van de modificeerder *uit Polen* is ingebed in een grotere naamwoordgroep. Net als in (25) is de gehele werkwoordelijke groep het eerste deel van de :P; de modificeerder is het complement, en daardoor rechtsperifeer. Uiteraard roept een en ander wel de vraag op hoe de semantische relatie tussen anker en PP dan tot stand komt. Kaan (1993) en Rijkhoek (1998) suggereren voor dergelijke situaties een niet-syntactisch proces van 'interpretatieve licensering'. Koster zelf echter plaatst het probleem in een groter verband. In zijn raamwerk van de Configuratiele Matrix worden de grammaticale kenmerken van elke categorie net zo lang in de hiërarchie omhoog gepercoleerd totdat er een syntactische zuster verschijnt die zich leent voor lokale licensering van het betreffende kenmerk. In voorbeeld (26) zijn de kenmerken van *een man* ook op VP-niveau zichtbaar, en de werkwoordelijke groep is de zuster van de modificeerder plus colon. Men kan dit zien als *gegeneraliseerde pied-piping* (vergelijk Koster 2007). In de volgende paragraaf zal ik een alternatieve oplossing voorstellen.

Ten tweede hebben we nu een syntactische verklaring voor Kaans generalisatie, die stelt dat remnant VP's die geëxtraponeerd materiaal bevatten niet verplaatst kunnen worden, zoals bleek uit (24) hierboven. Dit kunnen we zien in de representatie in (27a):

- (27) a Joop heeft [_{:P} [het boek niet gelezen] [: [dat zijn buurman had geschreven]]]. =//=>
b * Gelezen dat zijn buurman had geschreven heeft Joop het boek niet.

De combinatie *gelezen* plus de relatiefzin vormt in deze analyse geen constituent en kan daarom niet vooropgeplaatst worden (27b).

In het algemeen kan een :P natuurlijk wel in zijn geheel getopicaliseerd worden. Als er bijvoorbeeld geen scrambling is, wordt de :P gegenereerd beneden het niveau van de adverbialen, en (28a) kan leiden tot (28b),¹⁵ maar evident niet tot (28c):

- (28) a Joop wil echt wel [_{:P} [een boek lezen] [: [dat Chomsky heeft geschreven]]].
b [_{:P} Een boek lezen dat Chomsky heeft geschreven] wil Joop echt wel. <===
c * Lezen dat Chomsky heeft geschreven wil Joop echt wel een boek. <==/=

Strikt genomen is er nog een merkwaardige alternatieve afleiding voor (27b) denkbaar die moet worden uitgesloten. Stel dat pas nadat de :P is ingevoegd het object wordt gescrambeld, zoals in (29a). Als dit mogelijk zou zijn, kan alsnog de gehele :P worden getopicaliseerd met de ongewenste resulterende woordvolgorde (29b):

- (29) a Joop heeft [het boek]_i niet [_{:P} [t_i gelezen] [: [dat zijn buurman had geschreven]]].
b * [_{:P} t_i Gelezen dat zijn buurman had geschreven]_k heeft Joop [het boek]_i niet t_k.

¹⁵ Het vooropplaatsen van een hoog aangehechte volledige :P (zoals in (27a)) is niet syntactisch uitgesloten, maar leidt semantisch niet eenvoudig tot een betekenisvolle zin omdat er dan onvoldoende materiaal in het middenveld overblijft. Met een combinatie van bijwoordelijke bepalingen of contrastieve hulpwerkwoorden gaat het echter wel:

- (i) [Het boek van DAAG al gelezen dat zijn buurman had geschreven] heeft Joop waarschijnlijk NIET.
(ii) [Het huis zonder verlies verkopen waar hij decennia heeft gewoond] WIL Joop en ZAL hij ook.

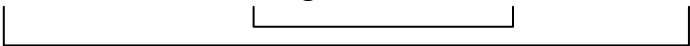
Volgens Kusters analyse wordt dit voorkomen doordat de verplaatsing van *het boek* uit de :P uitgesloten is op grond van de bekende Coordinate Structure Constraint (Ross 1967), die erop neerkomt dat conjuncten eilanden voor verplaatsing zijn. Deze oplossing vooronderstelt dat ‘parallele constructie’ inderdaad onderhavig is aan beperkingen op coördinatie. Gezien het ongelijkwaardige karakter van de ‘conjuncten’ is dat niet geheel vanzelfsprekend. Dit probleem zal ik in de volgende paragraaf aanpakken.

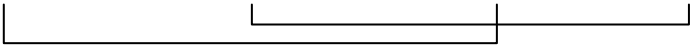
Ten derde wordt terecht voorspeld dat extrapositie kan plaatsvinden vanuit elk denkbaar zinsdeel. Een aantal voorbeelden is gegeven in (30). Het antecedent van de relatiefzin is telkens cursief gedrukt:

- (30) a Joop heeft [_{:P} [*iemand* het boek gegeven] [: [die ’t graag wilde hebben]]].
 b Er liep [_{:P} [*een man* op straat] [: [die ik niet kende]]].
 c [_{:P} [*Iemand* heeft me een email gestuurd] [: [die ik niet ken]]].
 d Joop is [_{:P} [*ergens* geweest] [: [waar je zelf boeken kunt inbinden]]].
 e [_{:P} [*Alleen die boeken* heb ik weggegeven] [: [die ik niet meer wil hebben]]].
 f [_{:P} [*Hoeveel boeken* heb je weggegeven] [: [die je nog niet hebt gelezen]]]?

In (30a) is het antecedent een indirect object, in (30b) een (thematisch) subject, in (30c) een subject van een ditransitieve zin, in (30d) een locationele bijwoordelijke bepaling, in (30e) een getopicaliseerde, gefocuste woordgroep en in (30f) een vooropgezette vraagwoordgroep. In ieder voorbeeld is het eerste deel van de :P dat deel van de matrix dat net groot genoeg is om het betreffende anker te bevatten; dit varieert hier van VP tot CP.

Ten vierde geldt dat meervoudige extrapositie spiegeleffecten creëert. Als er extrapositie plaatsvindt vanuit zowel XP₁ als XP₂, en XP₁ gaat aan XP₂ vooraf, dan is de volgorde van de geëxtraponeerde elementen na de rechterpool verplicht EX₂ < EX₁. Zie de illustraties in (31) en (32), waar de afhankelijkheden met schuin en onderstreept font zijn aangegeven. In (31) is er een comparatieve woordgroep gerelateerd aan het subject en een prepositionele modificeerder van het object; in (32) zijn twee relatiefzinnen gebruikt, opnieuw behorend bij subject en object. De woordvolgordevariant in a-zinnen is het genoemde spiegelpatroon, dat overeenkomt met *nesting*; in de b-zinnen zien we kruisende afhankelijkheden.

- (31) a Meer studenten hebben *dit boek gelezen over taalkunde* dan stafleden.
-

- b * Meer studenten hebben *dit boek gelezen* dan stafleden *over taalkunde*.
-

- (32) a Uiterekend die auteur heeft *het boek geschreven dat de AKO-literatuurprijs heeft gewonnen* die laatst nog overwoog haar schrijverscarrière te beëindigen.

- b * Uiterekend die auteur heeft *het boek geschreven* die laatst nog overwoog haar schrijverscarrière te beëindigen *dat de AKO-literatuurprijs heeft gewonnen*.

Het *geneste* patroon is wat je verwacht bij parallele constructie. Een schematische analyse is gegeven in (33):

- (33) (...) [_{:P1} [XP₁ ... [_{:P2} [XP₂...] [:₂ EX₂]]] [:₁ EX₁]]

Voor een concreet voorbeeld als (31a) levert dat de volgende globale structuur op:

(34) [:_{P1} [Meer studenten hebben [:_{P2} [dit boek gelezen] [:₂ [over taalkunde]]] [:₁ [dan stafleden]]].

Het is onmogelijk om de woordvolgordes in (31b) en (32b) af te leiden.

Ten vijfde, aangezien specificatie een inherent asymmetrische relatie is (het complement van : specificiert wat in de specificieerderpositie van :P staat), wordt voorspeld dat extraponeerbaar materiaal nooit ter linkerzijde van het anker verschijnt, bijvoorbeeld door de inhoud van het complement en de specificieerderpositie van de colon te verwisselen; zie (35a/b):

- (35) a Joop heeft [:_P [een boek gelezen] [: [dat over scrambling gaat]]].
 b * Joop heeft [:_P [dat over scrambling gaat] [: [een boek gelezen]]].

Dat lijkt vanzelfsprekend, maar merk op dat het niet volgt uit theorieën die gebruik maken van adjunctie. Er is namelijk geen hiërarchisch verschil tussen rechts- en links-adjunctie (schematisch bijvoorbeeld [_{VP} [_{VP} DO V] Adj] tegenover [_{VP} Adj [_{VP} DO V]]).

Ten zesde, een geëxtraponeerde constituent is een eiland voor extractie, zelfs als deze geen eiland is in zijn basispositie; zie de voorbeelden in (36) en (37):

- (36) a Waar heb je een artikel over _ geschreven?
 b * Waar heb je een artikel geschreven over _?
 c Je hebt een artikel geschreven over taalkunde.
- (37) a Waar is hij altijd dol op _ geweest?
 b * Waar is hij altijd dol geweest op _?
 c Hij is altijd dol geweest op chocolade.

Dit contrast volgt nu uit de Coordinate Structure Constraint (eerder werd het gezien als een *freezing-effect*; vergelijk voetnoot 8). De ongrammaticaliteit van de b-voorbeelden, waarbij – anders dan in de a-zinnen – sprake is van parallelle constructie, kan worden vergeleken met ongrammaticale structuren als in (38):

- (38) * Waar heb je [[een artikel over taalkunde] en [een boek over _]] geschreven?

Zoals bekend is extractie uit een tweede conjunct niet mogelijk.

Ik concludeer, met Koster, dat er sterke aanwijzingen zijn voor een analyse van extrapositie in termen van parallelle constructie. Dat is echter nog niet het hele verhaal.

5 Extrapositie als specificerende coördinatie plus ellipsis

Conjuncten hoeven niet per se van dezelfde syntactische categorie te zijn, maar het is zeker niet zo dat alles mogelijk is: ze moeten tenminste functioneel gelijkwaardig zijn. Bekijk vanuit dit perspectief nogmaals de schematische representatie van een geëxtraponeerde relatiefzin of prepositionele modificeerder:

- (39) Joop heeft [:_P [een boek gelezen] [: [{dat over taalkunde gaat} / {over taalkunde}]]].

Hier is het eerste deel van de parallelle constructie een werkwoordelijke groep en het tweede deel een deelzin of een prepositiegroep. Het zal duidelijk zijn dat die op geen enkele manier als gelijkwaardig kunnen worden beschouwd. Het is dan moeilijk verdedigbaar dat parallelle constructie zoals in (39) ingevuld op nevenschikking lijkt, laat staan dat de Coordinate Structure

Constraint van toepassing is (vergelijk Van der Heijden 1999). Deze conditie is hierboven echter wel een aantal keren aangeroepen.

Dat probleem – samen met verschillende andere – kan opgelost worden. Daartoe zal ik hier de hypothese uitwerken dat het complement van de ‘colon’ inderdaad een soort tweede conjunct is en meer materiaal bevat dan onmiddellijk zichtbaar is.¹⁶ We kunnen dan werkelijk van specificerende coördinatie spreken. Het specificerende, tweede conjunct herhaalt syntactisch alles wat in het eerste conjunct staat, maar dan met toevoeging van de betreffende modificeerder in zijn canonieke positie. Het herhaalde materiaal wordt fonologisch gedeleerd. Zie (40), waarin ik voor de specificerende coördinator het teken &: introduceer.

(40) Joop heeft [_{&:P} [een boek gelezen] [&: [~~een boek dat over taalkunde gaat gelezen~~]]].

Beide conjuncten bevatten nu werkwoordelijke groepen; ze zijn dus in principe categoriaal en functioneel equivalent ten opzichte van de context. Het tweede conjunct bevat meer informatie en kan daarom worden geïnterpreteerd als een specificatie van het eerste. Belangrijk is ook dat de relatiefzin gewoon naast zijn antecedent staat. Het discontinue karakter van de extrapositieconstructie is alleen maar ogenschijnlijk: modificeerder en anker worden niet werkelijk van elkaar gescheiden. Ten slotte is er sprake van ellipsis. Verderop zal ik laten zien dat de voorgestelde onuitgesproken structuur eigenschappen vertoont die we kennen van *stripping/gapping*-constructies.

Misschien is voordat we verdergaan een opmerking over nevenschikking (coördinatie) op zijn plaats. Bij dat begrip denkt men wellicht in eerste instantie aan de samenvoeging van bijvoorbeeld naamwoordgroepen met *en*. Het moge duidelijk zijn dat de semantiek daarvan anders is dan de bedoelde semantiek in (40): die is niet logisch conjunctief en de twee delen zijn niet referentieel onafhankelijk. De vraag is wat dat zegt. Referentiële onafhankelijkheid is een begrip dat met name op naamwoordgroepen van toepassing is, maar coördinatie kan op elk gewenst grammaticaal niveau plaatsvinden. Bovendien hebben we configuraties als *mijn collega en vriend*; en er zijn appositionele constructies zoals *nevenschikking of(wel) coördinatie*, waarin een en dezelfde persoon of hetzelfde begrip aangeduid wordt. Belangrijker nog, er bestaan verscheidene coördinatoren, met elk een geheel verschillende semantiek. Bekend zijn *en*, *of*, *maar*, *want*, *dus*, *doch*, *alsook*, enzovoort, die inherent maar ook afhankelijk van de configuratie in meer of mindere mate canoniek nevenschikkend zijn. Wat we nog nevenschikking noemen is in zekere zin een definitiekwestie (zie in dit verband ook Quirk e.a. 1985: 927). Wel is het zo dat al de betreffende configuraties een cohesierelatie laten zien tussen zinsdelen die potentieel gelijkwaardig zijn ten opzichte van de grammaticale context, maar niet noodzakelijk ten opzichte van elkaar. De cohesie kan dus symmetrisch zijn, zoals in *Jan of Piet* of *Jan ging weg en Piet bleef hier*, maar heel vaak is die juist asymmetrisch: denk aan temporele opeenvolging, tegenstellingen, gevolgtrekkingen, enzovoort, bijvoorbeeld in *niet Jan maar Piet* of *Jan kwam thuis en at een boterham* of *Jan was nog niet thuis of hij zat al in de provisiekast* (zie o.a. ook Culicover & Jackendoff 1997, Van der Heijden 1999, Kehler 2000). Een coördinator als *want* levert inherent een asymmetrische relatie tussen de gecoördineerde delen op. Het zal duidelijk zijn dat hetzelfde geldt voor de specificerende coördinator &:.

Laten we terugkeren naar de analyse van extrapositie. De structuur in (40) heeft verscheidene voordelen ten opzichte van (39) en in feite van willekeurig welke andere analyse in termen van basisgeneratie. De reden daarvoor is dat (40) een aantal gunstige kenmerken gemeen heeft met verplaatsingsanalyses zonder de nadelen ervan over te nemen.

¹⁶ Een alternatieve onderzoeksrichting is het idee los te laten dat de :P überhaupt iets met nevenschikking te maken heeft. Er zal dan een andere verklaring gevonden moeten worden voor die gevallen waarbij de CSC een rol leek te spelen. Aangezien extractie uit specificeerders of complementen van functionele projecties in het algemeen problematisch is, acht ik dat niet ondenkbaar. Echter, een aantal andere bezwaren tegen Kusters oorspronkelijke :P-analyse die in deze paragraaf worden uitgewerkt blijven dan wel staan.

Ten eerste staat de geëxtraponeerde woordgroep in zijn normale, directe context: de canonieke positie naast het anker. De vereiste (restrictieve) interpretatie wordt dus rechtstreeks gereflecteerd in de structuur. Er is geen extra mechanisme van ‘interpretatieve licensering’ nodig dat de twee op afstand aan elkaar relateert. Bovendien is de structuur nu nooit dubbelzinnig. Eerder was dat wel het geval: als het eerste deel bijvoorbeeld meer dan één naamwoordgroep bevat, zou een geëxtraponeerde modificeerder indirect aan beide gerelateerd kunnen worden. Vanuit een *parsing*-perspectief is dat natuurlijk juist, maar zo werkt een *generatieve* grammatica niet: een syntactische structuur moet samenhangen met de semantiek die een spreker eraan toekent.

Het is nu ook mogelijk om de zogenaamde *raising*-analyse van betrekkelijke bijzinnen te handhaven in extrapositiecontexten. Evidentie voor deze theorie is aangedragen door o.a. Vergnaud (1974), Kayne (1994), Bianchi (1999), De Vries (2002), Bhatt (2002) en recentelijk Cardoso (2010). Het basisidee is dat de zogenaamde hoofd-NP (het antecedent minus een eventuele externe determinator) van een restrictieve betrekkelijke bijzin zijn oorsprong vindt binnenin de bijzin (op de plaats van het gat); deze wordt dan verplaatst naar een links-perifere positie van de betrekkelijke bijzin (samen met een eventueel betrekkelijk voornaamwoord). Dit is geïllustreerd in (41):

(41) het [*artikel dat* Joop vorige week _ geschreven heeft].

Een volledige bespreking van de raising-theorie valt ver buiten het bestek van dit artikel. Wat hier van belang is, is dat die onverenigbaar is met de oorspronkelijke :P-analyse van extrapositie. In (39) worden antecedent en relatiefzin geheel los van elkaar gegenereerd, dus kan er ook geen raising plaatsvinden. In (40) daarentegen maakt het antecedent ook deel uit van het tweede conjunct, zodat Raising kan plaatsvinden zoals gebruikelijk. Vanzelfsprekend is er discussie over mogelijk of de raising-analyse van relatiefzinnen op zichzelf juist is. De uitkomst daarvan doet eigenlijk nauwelijks ter zake, omdat een algemener punt aan de orde is. Extrapositie is een proces dat onafhankelijk is van het type modificeerder. Alleen al daarom zou het onwenselijk zijn als de theorie van extrapositie onafhankelijk gemotiveerde analyses van bepaalde modificeerders *kan* blokkeren.

Een ander voordeel van de nieuwe aanpak kan aan de hand van (42) geïllustreerd worden. In (42b/c) staan twee mogelijke analyses van de zin in (42a), zonder en met ellipsis, en nu in iets meer detail dan eerder. Opnieuw is er een geëxtraponeerde relatiefzin die gerelateerd is aan het direct object (DO). Dit object is gescrambeld tot links van het adverbium *beleefd*. Laten we voor het gemak de betreffende middenveldprojectie even XP noemen (met hoofd X) en aannemen dat het bijwoord aan de transitieve werkwoordelijke groep vP is geadjungeerd. Cruciaal is dat de vP ook een spoor van het subject *Joop* bevat (t_s). De naamwoordgroep *Joop* is immers een thematisch argument van het predicaat (semantisch georiënteerde selectie); daarnaast heeft het de syntactische functie van subject gekregen in het hoger gelegen functionele domein van de zin (vaak geassocieerd met *tense* en *inflectie*).¹⁷

- (42) a Joop heeft alleen die taalkundigen beleefd gegroet die veel in NTK gepubliceerd hadden.
 b [*Joop_s heeft* [_{:P} [_{XP} [_{DP} *alleen die taalkundigen*]_{DO} [X [_{vP} *beleefd* [_{vP} t_s *gegroet* t_{DO}]]]]
 [: *die veel in NTK gepubliceerd hadden*]]]
 c [*Joop_s heeft* [_{&:P} [_{XP1} [_{DP} *alleen die taalkundigen*]_{DO} [X [_{vP} *beleefd* [_{vP} t_s *gegroet* t_{DO}]]]]
 [&: [_{XP2} [_{DP} ~~*alleen die taalkundigen*~~ *die veel in NTK gepubliceerd hadden*]_{DO} [~~X~~ [_{vP} *beleefd* [_{vP} t_s *gegroet* t_{DO}]]]]]]]

¹⁷ Zoals bekend lopen semantische en syntactische functies niet altijd parallel. Een subject is bijvoorbeeld geen Agens of extern argument in passieve zinnen of bij inherent onaccusatieve predicaten. In de syntactische theorie kunnen zulke feiten worden gereflecteerd door het onderscheiden van thematische basisposities en structurele posities voor syntactische functies, in het bijzonder voor subjecten. Dit laatste staat bekend als de VP-interne-subjectshypothese, die tegenwoordig vrij algemeen geaccepteerd is.

In Kusters :P-analyse in (42b) moet het subject vanuit het eerste ‘conjunct’ naar de eerste zinspositie worden verplaatst. Maar dat zou een schending zijn van de Coordinate Structure Constraint, terwijl die juist door Koster (2000) zo belangrijk werd geacht. In de analyse met ellipsis (42c) verdwijnt het probleem, of eigenlijk verdubbelt het zich, waardoor het geen probleem meer is. Dat zit zo. Al in Ross (1967) is een uitzondering geformuleerd op de CSC, namelijk als er sprake is van zogenaamde *across-the-board*-verplaatsing. Een voorbeeld daarvan is (43), waarin het bevraagde object geïnterpreteerd wordt in beide conjuncten:

(43) *Welke theorie heeft Mieke _ omarmd en Piet _ verworpen?*

Ook in (42c) is sprake van *across-the-board*-verplaatsing, nu van het subject *Joop*. Er is namelijk een thematische representatie van het subject in beide conjuncten. Verplaatsing van een subject of andere elementen vormt daarom geen probleem voor de afleiding van de zin met extrapositie, mits ellipsis wordt aangenomen.

Ten slotte wil ik hier noemen dat het bereik van een geëxtraponeerde constituent wordt bepaald door de geassocieerde positie in de matrix. Buring & Hartmann (1995) benadrukken dit aan de hand van Duitse data, maar het geldt zeker ook in het Nederlands. Het hiërarchische verschil tussen subject en object is duidelijk en onomstreden, dus laten we hier eens kijken naar de meer gecompliceerde dubbel-object-constructie. In (44a) wordt getoond dat een pronomen binnen een relatiefzin die is gerelateerd aan het direct object kan worden gebonden door een gekwantificeerd indirect object, d.w.z. de op zichzelf variabele referentie van het pronomen *hij* wordt hier bepaald onder invloed van de kwantificeerder: *hij* covarieert met iedere afzonderlijke persoon. In (44b) wordt het omgekeerde patroon getest: een gekwantificeerd direct object zou een pronomen binnen een relatiefzin gerelateerd aan het indirect object moeten binden. Dat lukt echter niet: de ‘omgekeerde scope’-lezing is wel voorstelbaar maar niet acceptabel. Het contrast in (44) bevestigt dus het idee dat het indirect object structureel hoger staat dan het direct object (technisch: IO c-commandeert DO asymmetrisch), onder de standaardaanname dat referentiële afhankelijkheid inderdaad samenhangt met een hiërarchisch onderscheid tussen bepaler (antecedent, kwantificeerder) en bepaalde (variabele).¹⁸

- (44) a Ik heb iedereen_i het verhaal *dat hij_i wilde horen* verteld.
b * Ik heb de persoon *die het_i wilde horen* elk afzonderlijk verhaal_i verteld.

Als de relatieve zinnen worden geëxtraponeerd blijven de oordelen hetzelfde. De lezing waarbij verschillende verhalen aan verschillende personen verteld kunnen worden is niet beschikbaar in (45b):

- (45) a Ik heb iedereen_i het verhaal verteld *dat hij_i wilde horen*.
b * Ik heb die persoon elk afzonderlijk verhaal_i verteld *die het_i wilde horen*.

Het patroon kan worden bevestigd met een test aan de hand van Conditie C van de bindingstheorie, die stelt dat een niet-pronominale naamwoordgroep ongebonden moet blijven, d.w.z. er mag geen hiërarchisch hogere coreferentiële expressie zijn, tenzij die is ingebed. Beschouw eerst de voorbeelden in (46). In (46a) gaat het om de twee instanties van *Joop*, die probleemloos coreferentieel zijn. De eerste *Joop* is zoals vereist ongebonden door de tweede, gegeven dat IO > DO; en omgekeerd is dat ook zo, omdat de eerste *Joop* is ingebed in de relatiefzin bij het indirect object. In (46b) daarentegen wordt Conditie C geschonden; het probleem is hier *de headhunter* (ingebed in DO) onder een coreferentiële interpretatie met *hem* (IO).

¹⁸ Merk op dat de test hier ‘echte’ objecten betreft. Meewerkend voorwerpen van het type *aan x / voor x* en voorzetselvoorwerpen in het algemeen blijken juist hiërarchisch lager te staan dan een direct object.

- (46) a Ik heb de headhunter *die eigenlijk Joop_i collega natrok* Joop_i zelf aanbevolen.
 b * Ik heb hem_i een man *die de headhunter_i niet kende* aanbevolen.

Opnieuw geldt dat extrapositie de oordelen intact laat; vergelijk het contrast in (47). In (47a) heb ik *de headhunter* in *die headhunter* veranderd om duidelijk te maken dat de relatiefzin bij het indirect object hoort, maar dit is niet strikt noodzakelijk.

- (47) a Ik heb die headhunter Joop_i zelf aanbevolen *die eigenlijk Joop_i collega natrok*.
 b * Ik heb hem_i een man aanbevolen *die de headhunter_i niet kende*.

Als extrapositie vanuit een object rechts-adjunctie aan de werkwoordelijke groep zou inhouden (dus een hogere positie dan de objecten zelf), zijn deze feiten mogelijk problematisch. In termen van parallelle constructie is dat echter niet het geval. Een indirect object wordt tenminste één Merge-stap hoger aangehecht dan het direct object. Daarom moet een specificerende :P of &:P die IO-gerelateerd materiaal bevat ook structureel hoger zitten dan een (&):P met DO-gerelateerd materiaal. Het vereiste hiërarchische onderscheid tussen IO en DO dat uit de data blijkt, blijft dus intact bij dit type theorie over extrapositie.

Er is echter toch een potentieel *scope*-probleem voor Kusters specifieke variant van de *colon phrase*-analyse, maar niet voor de hier voorgestelde theorie. Dit heeft te maken met het feit dat vooropgeplaatste vraagwoorden en andere getopicaliseerde constituenten (zogenaamde A-bar-verplaatsingen) worden gereconstrueerd voor belangrijke aspecten van de betekenis. Als bijvoorbeeld een object in het voorveld wordt gezet, valt het nog steeds onder het bereik van het subject, zoals kan worden aangetoond met voorbeelden als (48a/b): in (48a) wordt de anafoor *zichzelf* ondanks de verplaatsing toch gebonden door het subject *Joop*; in (48b) is *hij* een potentiële binder van het spoor van *welke man*, wat tot een schending van Principe C leidt onder een coreferentiële lezing.

- (48) a Van zichzelf_i houdt Joop_i heel veel _.
 b * Welke man_i heeft Marie gezegd dat hij_i _ had uitgenodigd?

Als we nu het bekende reconstructie-karakter van zulk soort verplaatsingen combineren met het inzicht dat extrapositie het bereik niet verandert, kunnen we een interessante voorspelling doen. Een geëxtraponeerde relatiefzin behorend bij een getopicaliseerd object zou nog steeds onder het bereik van het subject moeten vallen. Dit is inderdaad correct, zoals wordt aangetoond in (49) met behulp van een gebonden pronomen:

- (49) Die ene, unieke gelegenheid zal niemand_i zich laten ontgaan *waarbij hij_i de koningin persoonlijk te spreken krijgt*.

Volgens Kusters :P-analyse zou dit voorbeeld er echter uitzien als in (50). Hier staat TOP_{DO} voor het getopicaliseerde direct object, Aux voor hulpwerkwoord, S voor subject, t_{DO} voor het spoor van het verplaatste object, V voor werkwoord(cluster), en CP_{rel} voor de relatiefzin.

- (50) [:P [TOP_{DO} Aux S t_{DO} V] [: CP_{rel}]]

Topicalisatie vindt noodzakelijkerwijs plaats binnen het eerste ‘conjunct’; daarom valt het relevante pronomen *hij* in de relatieve CP in het tweede ‘conjunct’ ten onrechte buiten het bereik van het gekwantificeerde subject *niemand*. De gewenste gebonden lezing kan dus niet worden afgeleid uit deze structuur. In de analyse met ellipsis is dat echter geen enkel probleem, zoals duidelijk wordt uit de schematische representatie in (51):

- (51) [&:P [TOP_{DO} Aux S V t_{DO}] [&: [[TOP+CP_{rel}]_{DO} ~~Aux S V~~ t_{DO}]]]

Het tweede conjunct bevat hier al het relevante materiaal. Het complexe direct object wordt op de gewone manier gereconstrueerd en binding van het pronomen door S kan plaatsvinden, vergelijkbaar met de situatie in (48a).

Alles bij elkaar genomen concludeer ik dat er niet alleen duidelijke aanwijzingen zijn voor een benadering van extrapositie in termen van parallelle constructie of specificerende coördinatie, maar ook voor impliciete structuur, dus ellipsis.

6 Enkele nadere opmerkingen over ellipsis

In deze paragraaf wil ik kort bespreken in hoeverre het soort ellipsis dat hierboven voor extrapositie is aangenomen, overeenkomsten vertoont met meer bekende vormen van ellipsis. Ofschoon het denkbaar is dat voor extrapositie een gespecialiseerde vorm van weglating bestaat, wint de theorie natuurlijk aan kracht als er duidelijke parallellen zijn tussen het gedrag van (de veronderstelde) ellipsis in verschillende constructietypen. Het zal snel duidelijk worden dat zulke parallellen er onmiskenbaar zijn. Voor de concreetheid benoem ik het fonologisch niet realiseren van syntactische structuur hieronder als *deletie*, waarbij details over de onderliggende theorie daarvan in het midden gelaten kunnen worden.¹⁹

De deletie die nodig is in de &:P-analyse heeft vier belangrijke eigenschappen. Ten eerste, de deletie vindt plaats in een coördinatie-structuur. Nevenschikking is dan ook een kenmerkende context voor ellipsis. Een bekend type voorbeeld is *Joop kocht een boek en Piet ook*; daarbij wordt in de tweede deelzin bedoeld *Piet kocht ook een boek*. De complexe zin kan dus worden weergegeven als *Joop kocht een boek en Piet ~~kocht~~ ook ~~een boek~~*.

Ten tweede, de deletie is voorwaarts: het uitgesproken deel gaat lineair vooraf aan het verzwegen deel. Functioneel gezien is dat vanzelfsprekend wat je zou verwachten. In het algemeen geldt dat een begrip eerst prominent toegankelijk moet worden gemaakt voordat het in afgezwakte vorm kan worden herhaald of zelfs weggelaten.²⁰

Ten derde zagen we in de voorbeelden hierboven dat steeds alle materiaal wordt gedeeld tot tot een herhaling zou leiden. Ook dit verschijnsel is bekend van ellipsisconfiguraties bij nevenschikking. Bekijk de verschillende opties in (52) maar eens. In (52a) staat de uitgangszin, een extreem geval met vier zogenaamde *remnants* (de overgebleven zinsdelen); in (52b) worden allerlei varianten afgetast:

- (52) a Joop heeft Mieke vanochtend een boek gegeven en...
 Jaap heeft Monique gisteren een CD gegeven.
- b Joop heeft Mieke vanochtend een boek gegeven en...
 (i) {Jaap, *Joop, ~~Joop~~} heeft Monique gisteren een CD gegeven.
 (ii) Jaap heeft {Monique, *Mieke, ~~Mieke~~} gisteren een CD gegeven.
 (iii) Jaap heeft Monique {gisteren, *vanochtend, ~~vanochtend~~} een CD gegeven.
 (iv) Jaap heeft Monique gisteren {een CD, *een boek, ~~een boek~~} gegeven.

Voor elk zinsdeel in de tweede deelzin geldt dat het ofwel nieuwe informatie moet bevatten (hier een alternatief voor het respectievelijke correlaat in de eerste deelzin) ofwel onuitgesproken blijft. Herhaling is dus niet toegestaan; dit staat bekend als de *focus*-conditie op remnants. De

¹⁹ In het licht van het algemene idee dat morfologische insertie plaatsvindt *na* de syntactische derivatie, moet deletie niet letterlijk genomen worden; eerder betreft het het niet morfo-fonologisch realiseren van syntactisch materiaal.

²⁰ Een bekende uitzondering op dit principe betreft zogenaamde achterwaartse conjunctiereductie of ‘Right Node Raising’, zoals in *Joop vertrok vóór ~~het ontbijt~~ en Piet (vertrok) ná het ontbijt*. (In dit geval is overigens een combinatie met voorwaartse ellipsis van *vertrok* mogelijk.) Kenmerkend voor achterwaartse reductie is echter een bijzondere prosodische markering om duidelijk te maken dat er nog iets relevant volgt. Zie Kluck & De Vries (te versch.) voor een recente bespreking.

werkwoorden zijn een geval apart, maar ook daarvoor geldt natuurlijk dat de deletie samenhangt met herhaling van informatie.^{21, 22} Merk ook op dat de status van nieuwe informatie samenhangt met prosodische focus. In paragraaf 2 hebben we reeds vastgesteld dat het zinsaccent verschuift naar de geëxtraponeerde constituent, terwijl bekend is dat ook remnants bij gewone gapping benadrukt worden.

Ten vierde, – en dat lijkt op het eerste gezicht misschien vreemd – de deletie bij extrapositie kan niet-constituenten en discontinu materiaal betreffen. Maar ook deze eigenschap kennen we van ellipsis bij nevenschikking, in het bijzonder van het type dat *gapping* of *stripping* wordt genoemd (waarbij tenminste het werkwoord wordt weggelaten, en bij stripping nog veel meer), zoals eerder gebruikt in (52). De voorbeelden in (53) laten dit zien: het weggelaten gedeelte wordt hier steeds onderbroken door een remnant; bovendien zijn combinaties als *heeft een boek* in (53d) geen constituent.

- (53) a Joop heeft Mieke een boek gegeven en Jaap ~~heeft~~ Monique een CD ~~gegeven~~.
 b Joop heeft hém een boek gegeven en Jaap ~~heeft~~ háár ~~een boek~~ ~~gegeven~~.
 c Hij heeft Mieke een boek gegeven en zij ~~heeft~~ ~~Mieke~~ een CD ~~gegeven~~.
 d Joop heeft een boek over syntaxis gelezen en Jaap ~~heeft een boek~~ over fonologie ~~gelezen~~.

De bespreking hierboven laat zien dat de ellipsis die verondersteld wordt in de &:P-analyse van extrapositie leidt dus niet onmiddellijk tot extra stipulaties; er wordt gewoon gebruik gemaakt van een patroon dat om andere redenen al deel uitmaakt van de grammatica.

Interessant is dat we nu een extra reden hebben waarom extrapositie zich aan de Right Roof Constraint houdt. Ter herinnering, dit gaat over voorbeelden als (54):

- (54) * [Dat Joop vorig jaar een misdaad _ heeft begaan] is ons nu pijnlijk duidelijk geworden *die hij zal betreuren*.

Een schematische &:P-analyse is (55):

- (55) * [[[Dat J. ... een misdaad heeft begaan] is ons ... geworden]]
 [&: [[~~Dat J. ... een misdaad~~ *die hij zal betreuren* ~~heeft begaan~~] is ons ... geworden]]].

We zien hier deletie over een zinsgrens heen, aangegeven met een pijl. Ook in *stripping/gapping*-constructies is dat onmogelijk; zie (56) bijvoorbeeld:

²¹ Als een werkwoord gehandhaafd blijft, moeten alle argumenten ook worden ingevuld volgens de zogenaamde Head Condition (Fiengo 1974, en zie ook G. de Vries 1992 voor discussie en referenties). Dientengevolge zou er helemaal geen sprake meer zijn van ellipsis, waardoor de genoemde *focus*-conditie op remnants niet meer van toepassing is. Een zin als *Jan koopt een huis en Piet koopt (ook) een huis* is dus mogelijk, maar dat is niet waar we naar op zoek waren. Uit de Head Condition volgt bijvoorbeeld dat * *Jan bouwde een huis en Piet verkocht* ongrammaticaal is: de aanwezigheid van het transitieve *verkocht* roept een hoorbaar complement op.

²² Men kan zich afvragen waarom variant (ii) van zin (i) toegestaan is: hier wordt immers *een boek* herhaald.

- (i) Joop heeft een boek gelezen *over taalkunde*.
 (ii) Joop heeft een boek gelezen, een boek *over taalkunde*.

Afgezien van een denkbare alternatieve analyse met een gedisllokeerde afterthought, is ook hier een vergelijking met gewone ellipsis bij nevenschikking mogelijk; zie (iii) en (iv):

- (iii) Joop las een boek *over taalkunde* en Piet *over geneeskunde*.
 (iv) Joop las een boek *over taalkunde* en Piet een boek *over geneeskunde*.

Opnieuw zien we een acceptabele variant waarbij *een boek* herhaald wordt. De reden dat dit is toegestaan is dat de focus die geassocieerd is met een subconstituent (hier *taalkunde/geneeskunde*) ervoor zorgt dat de betreffende hoofdconstituent (*een boek over x*) in zijn geheel ook als nieuwe informatie kan worden gezien.

- (56) * [[Joop zei [dat Mieke een boek had geschreven]]
 [en [Jaap zei [~~dat~~ Monique een artikel had geschreven]]]].

Vanuit het huidige perspectief kan de Right Roof Condition op extrapositie dus worden gereduceerd tot een meer algemene localiteitsconditie op deletie in stripping/gapping-configuraties (en misschien zelfs voorwaartse ellipsis in het algemeen) die erop neerkomt dat een remnant niet meer dan één deelzinsniveau diep ingebed kan zijn. Ongetwijfeld heeft dat met *recoverability* te maken (vergelijk ook de discussie over dit onderwerp in G. de Vries 1992).

Vanzelfsprekend moeten vanuit dit perspectief ook andere (inbeddings)configuraties nader bekeken worden. In deze paragraaf heb ik willen benadrukken dat er niet-triviale overeenkomsten zijn tussen ‘gewone’ ellipsis en de veronderstelde ellipsis bij extrapositie in termen van specificerende nevenschikking – maar ongetwijfeld zijn er ook verschillen, die naar ik hoop een vruchtbare aanwijzing kunnen vormen voor verder onderzoek.²³ In de discussie verderop met Guido Vanden Wyngaerd is daarvan alvast een begin te vinden. Punten van aandacht zijn, zoals gezegd, verdere condities op deletie, en het al dan niet verplichte karakter van ellipsis in verschillende constructietypes (zie echter ook de bespreking van (52) hierboven).

7 Discussie en conclusie

Coördinatie is een syntactische configuratie die op elk gewenst structureel niveau kan worden toegepast. De semantiek van de constructie is variabel en hangt af van het coördinatieve hoofd. Naast bekende nevenschikkers zoals *en*, *of* en *maar* is ook [specificatie] voorgesteld. In dit artikel heb ik laten zien dat een analyse van extrapositie in termen van specificerende nevenschikking een aantrekkelijke verklarende kracht heeft, ondanks het complexe karakter van de representatie op het eerste gezicht. De ellipsis die hierbij een rol speelt heeft veel kenmerken gemeen met *stripping/gapping* bij gewone nevenschikking en een generalisatie over beide lijkt binnen de mogelijkheden te liggen. Natuurlijk roept dat idee ook weer nieuwe vragen op.

Extrapositie kan duidelijk worden onderscheiden van *backgrounding* of *afterthoughts*, alleen al op basis van de intonatie. Het betreft modificeerders zoals betrekkelijke bijzinnen, voorzetselgroepen die een adjunct of complement van een naamwoord zijn, complementzinnen van N of A, comparatieve woordgroepen, en mogelijk ook zelfstandige adverbiale groepen. Allemaal vertonen ze de eigenschappen van extrapositie die hier in meer detail voor relatiefzinnen zijn uitgewerkt.

In principe is extrapositie vanuit praktisch elke zinspositie mogelijk, zelfs uit vooropgeplaatste en ingebedde constituenten. In de praktijk gaat dit laatste vaak samen met het gebruik van een zogenaamde ‘affectieve operator’ bij het anker, bijvoorbeeld een demonstrativum, een vraagwoord, een focuspartikel, of bijzondere nadruk. Met extrapositie wordt namelijk een tangconstructie gecreëerd en hoe wijder die is, hoe moeilijker te parsen; de operator vormt dan

²³ Een relevant verschil betreft de mate waarin de noodzaak gevoeld wordt om een anker/antecedent te herhalen. Zoals we gezien hebben, kunnen PP’s en relatiefzinnen betrekkelijk probleemloos geëxtraponeerd worden zonder herhaling van het anker (zie ook de discussie in de vorige voetnoot), maar in de context van gapping bij nevenschikking kan er een duidelijke voorkeur bestaan het te behouden. De voorbeelden in (i) t/m (iv) laten een paar mogelijkheden zien, waarbij een voorzichtig oordeel is gegeven. (Voor de duidelijkheid: “?*(x)” betekent twijfelachtig tot onacceptabel indien x wordt weggelaten.)

- (i) Joop kent iemand die Hindi spreekt en Piet ?*(iemand) die Turks spreekt.
- (ii) Joop heeft de gast begeleid die uit Amerika komt en Piet ?(de gast) die uit Duitsland komt.
- (iii) Joop sprak met de onderzoeker uit Parijs en Piet *(met de onderzoeker) uit Wenen.
- (iv) Joop las een artikel over grammatica en Piet (een artikel) over celbiologie.

Evident is dat bij het oordeel meerdere factoren een rol spelen, waaronder definitetheid, syntactische categorie en de precieze zinsconstructie. Interessant is verder dat extrapositie en gewone gapping gecombineerd kunnen worden, zoals hier in (ii), wat vragen oproept over het recursief toepassen van grammaticale processen, in dit geval ellipsis.

een nuttige clou om de structuur te kunnen vatten. Puur syntactisch gezien zijn de mogelijkheden echter zoals voorspeld zeer ruim, mits er geen deelzinsgrens wordt overschreden. Dat roept de vraag op of dit in elke taal het geval is. Cardoso (2010) toont aan dat dat niet zo is: in Romaanse talen is extrapositie veel beperkter dan in het Germaans. Enkele argumenten die hier gebruikt zijn tegen de *stranding*-analyse blijken in hun tegendeel te verkeren in het licht van data uit het hedendaags Europees Portugees, en daar kan ik tenminste ook het Italiaans aan toevoegen (met dank aan Merel Brandenburg en Vincenzo Tabacco). In het bijzonder is extrapositie uit een ingebedde positie of zelfs maar een definitief anker uitgesloten:

(57) (Portugees; uit Cardoso 2010:113, mijn vertaling)

Encontrei um/*o rapaz no cinema que perguntou por ti.
ontmoette:1SG een/de jongen in.de bioscoop dat vroeg voor jou
'Ik ben een/de jongen in de bioscoop tegengekomen die naar je vroeg.'

Een mogelijke verklaring voor dergelijke cross-linguïstische variatie is dat verschillende talen een vergelijkbaar fenomeen op verschillende manieren afleiden. Het hedendaags Portugees zou extrapositie met behulp van *stranding* kunnen bereiken (met alle beperkingen die dat met zich meebrengt) en het Nederlands juist met behulp van specificerende coördinatie. Zo'n verschil in derivatie lijkt in eerste instantie in tegenspraak met de zogenaamde *Borer-Chomsky Conjecture* (geformuleerd in Baker 2008), die erop neer komt dat alle variatie terug te voeren is op lexicaal verschillen. Dat hoeft echter niet zo te zijn: Cardoso (2010) laat aan de hand van corpus-onderzoek zien dat het oud-Portugees zich anders gedroeg dan het hedendaags Portugees; sterker nog, het oud-Portugees blijkt dezelfde extrapositie-eigenschappen te hebben als het huidige Nederlands. Cardoso geeft hiervoor een interessante verklaring: het Portugees is in de loop van de tijd een bepaald lexicaal item kwijtgeraakt, namelijk de specificerende coördinator (in samenhang met andere taalveranderingen, die hier niet ter zake doen). Dat heeft verscheidene gevolgen, ook in het domein van de uitbreidende relatieve constructies. Wat betreft extrapositie moet de taal dan noodgedwongen terugvallen op een alternatieve strategie. Een lexicale wijziging kan dus grote gevolgen hebben.

Extrapositie als coördinatie: reactie op De Vries

Guido Vanden Wyngaerd*

1 Inleiding

In zijn artikel doet Mark de Vries een interessant voorstel voor de analyse van het fenomeen extrapositie in termen van coördinatie en ellipsis. Schematisch ziet zijn analyse er uit als volgt:

- (1) a Ik heb een man gezien die een rode hoed droeg.
b Ik heb [&:P [een man gezien] [&: [~~een man~~ die een rode hoed droeg **gezien**]]].

Het voorstel is om een aantal redenen erg aantrekkelijk. Ten eerste is er geen adjunctie nodig van de geëxtraponeerde constituent aan de rechterkant van VP of IP, waardoor het voorstel compatibel is met het door Kayne (1994) voorgestelde verbod daarop. Ten tweede verantwoordt het, zoals De Vries aantoonde, een reeks eigenschappen van de constructie die onverklaard blijven onder de analyses van extrapositie die in de literatuur gangbaar zijn. In deze reactie wil ik eerst een probleem voor De Vries zijn analyse aan de orde stellen, en vervolgens een mogelijke extensie van het voorstel suggereren.

2 Extrapositie en Ellipsis

Het voorstel dat bij extrapositie ellipsis in het geding is, doet de voorspelling dat dezelfde soort van ellipsis die aangenomen wordt voor de gevallen van extrapositie, ook aangetroffen zou moeten worden zonder extrapositie. Die voorspelling komt echter slechts ten dele uit. Beschouw de volgende extrapositiegevallen (De Vries 2009a: 66-67, gesuggereerde analyse van enkele voorbeelden in (78)):

- (2) a Joop heeft [&:P [zo hard gewerkt] [&: [~~zo hard~~ dat hij er moe van was **gewerkt**]]].
b Joop heeft [&:P [meer artikelen gelezen] [&: [~~meer artikelen~~ dan boeken **gelezen**]]].
c Joop heeft [&:P [het gerucht gehoord] [&: [~~het gerucht~~ dat Mieke zwanger is **gehoord**]]].
d Ik heb [&:P [Joop gezien] [&: [~~Joop~~ en Jaap **gezien**]]].

De verwachting dat we deze ellipsis ook zien in analoge gevallen zonder extrapositie komt in een reeks gevallen inderdaad uit, maar in minstens een geval blijkt ze niet te kloppen.

- (3) a Joop heeft zo hard gewerkt dat hij er moe van was, en Jaap ~~heeft zo hard gewerkt~~ dat hij er ziek van werd.
b ?? Joop heeft meer artikelen gelezen dan boeken, en Jaap ~~heeft meer artikelen~~ dan recensies **gelezen**.
c ?? Joop heeft het gerucht gehoord dat Mieke zwanger is, en Jaap ~~heeft het gerucht~~ dat Kim bevallen is **gehoord**.
d * Ik heb Joop en Marie gezien en jij hebt ~~Joop~~ en Jaap **gezien**.

Het geval (3d) is volledig uitgesloten, en nochtans is het exact het soort van ellipsis dat we nodig hebben om het geval van extrapositie te verantwoorden zoals we dat aantreffen in (2d). Paradoxaal

* CRISP/HUB/K.U.Leuven, email: guido.vandenwyngaerd@hubrussel.be

genoeg lijkt het erop dat extrapositie van het tweede deel van een conjunctie als in (2d) nog het moeilijkst te analyseren is onder De Vries' voorstel, terwijl het toch expliciet op gevallen van conjunctie gemodelleerd is.

Een analoog probleem ontstaat bij de voorbeelden die de Right Roof Constraint (RRC) illustreren. We kunnen daarin drie gevallen onderscheiden. In het eerste is er geen extrapositie van de relatiefzin (RC), wat uiteraard een goede zin oplevert (zie (4a)). In het tweede geval, voorgesteld in (4b), vindt extrapositie plaats vanuit het subject naar een rechts-perifere positie van de hoofdzin CP₁. Deze is uitgesloten vanwege de RRC: onder de traditionele analyse van extrapositie als verplaatsing naar rechts zou de zinsgrens CP₂ overschreden worden. Het derde geval is (4c): extrapositie vanuit het subject naar een rechts-perifere positie in de bijzin CP₂. Deze kan wel omdat er geen zinsgrens overschreden wordt.

- (4) a [CP₁ [CP₂ Dat Joop een misdaad [RC die hem zal berouwen] gepleegd heeft] is nu wel duidelijk].
 b * [CP₁ [CP₂ Dat Joop een misdaad gepleegd heeft] is nu wel duidelijk [RC die hem zal berouwen]].
 c [CP₁ [CP₂ Dat Joop een misdaad gepleegd heeft [RC die hem zal berouwen]] is nu wel duidelijk].

Het probleem is nu dat de evidentie van ellipsis zonder extrapositie niet het verschil maakt zoals we dat zouden willen, nl. eentje tussen (4b) enerzijds en (4a, c) anderzijds. Dat blijkt uit het volgende. De Vries zijn analyse van (4b) is als in (5). Evidentie van ellipsis in (6) ondersteunt de analyse, want gapping is onafhankelijk uitgesloten in dezelfde configuratie, wellicht omdat de ellipsis over een zinsgrens heen gaat:

- (5) [&:P [Dat Joop een misdaad gepleegd heeft is nu wel duidelijk] [&: [~~dat Joop een misdaad~~ [RC die hem zal berouwen] ~~gepleegd heeft is nu wel duidelijk~~]]].
 (6) * ... dat Joop een misdaad die hem zal berouwen gepleegd heeft is nu wel duidelijk,
 en ~~dat Joop een misdaad~~ die hem veel geld zal opbrengen ~~gepleegd heeft is nu wel duidelijk~~.

Het ellipsis-argument zou echter voorspellen dat ook (4c) slecht zou zijn. Immers, ellipsis zou moeten gebeuren als in (7), maar deze is onafhankelijk uitgesloten, zie (8):

- (7) [Dat Joop [&:P [een misdaad gepleegd heeft] [&: [~~een misdaad~~ [RC die hem zal berouwen] ~~gepleegd heeft~~]]] is nu wel duidelijk.
 (8) * Ik denk dat Joop een misdaad die hem zal berouwen gepleegd heeft,
 en Jaap ~~een misdaad~~ die hem veel geld zal opbrengen ~~gepleegd heeft~~.

Nog zo een geval is het voorbeeld (42) uit De Vries (dit nummer), hier herhaald:

- (9) [Joop_S heeft [&:P [XP₁ [DP alleen die taalkundigen]_{DO} [X [_{VP} beleefd [_{VP} t_S gegroet t_{DO}]]]] [&:
 [XP₂ [DP ~~alleen die taalkundigen~~ die veel in NTK gepubliceerd hadden]_{DO} [X [_{VP} ~~beleefd~~ [_{VP} t_S ~~gegroet~~ t_{DO}]]]]]]]

Dezelfde soort van ellipsis toepassen onafhankelijk van extrapositie levert hier ook weer een onacceptabel resultaat op:

- (10) * Ik denk dat Joop alleen die taalkundigen beleefd gegroet heeft die veel in NTK gepubliceerd hadden, en Jaap ~~alleen die taalkundigen~~ die veel in Tabu gepubliceerd hadden ~~beleefd gegroet heeft~~.

Met andere woorden, gevallen van ellipsis zonder extrapositie geven een ander patroon te zien dan gevallen met extrapositie, en dat is onverwacht onder de analyse die De Vries voorstelt. Men zou natuurlijk kunnen aannemen dat het soort van ellipsis dat we aantreffen in de extrapositieconstructie van een andere aard is dan die zonder extrapositie, maar het is duidelijk dat dit vanuit een theoretisch oogpunt weinig aantrekkelijk is.

3 Een ander geval?

Als een tweede en laatste punt in deze reactie wil ik ingaan op een ander fenomeen waarvoor De Vries zijn voorstel mogelijk interessant kan zijn. Het gaat om het feit dat de traditionele structuur van de VP in het Engels er van uitgaat dat adjuncten aan de rechterkant van een zinsprojectie worden geadjungeerd, in een positie die hiërarchisch hoger is dan die van het direct object (DO):

- (11) [[V DO] ADJ]

Deze structuur is niet alleen incompatibel met de het door Kayne voorgestelde verbod op rechteradjunctie, maar er is ook empirische evidentie die suggereert dat het direct object zich in een structurele positie bevindt die hoger is dan die van het adjunct. Dat blijkt uit het feit dat een direct object een bindingsrelatie kan aangaan met een adjunct (of een constituent die in het adjunct vervat zit). Om dit aan te tonen maken we eerste even een omweg langs het Nederlands. Wat we zien is dat het direct object in zijn basispositie naast het werkwoord (d.w.z. zoals in (12a)) niet kan binden in het adjunct.

- (12) a [ADJ [DO V]]
b [DO_i [ADJ [t_i V]]]

Anders zit het na verplaatsing van het direct object naar een positie links van het adjunct, zoals in (12b): dan kan het direct object wel een binder zijn voor iets dat in het adjunct bevat is. De feiten in (13) tot (15) tonen dit aan voor respectievelijk predicatieve toevoegingen, binding van pronomina door kwantoren, en binding van eigennamen door pronomina (zogenaamde Conditie C-effecten):

- (13) a Ik_i heb dronken_{i*/j} de jongens_j naar het feestje gebracht.
b Ik_i heb de jongens_j dronken_{i/j} naar het feestje gebracht.
- (14) a * Ik heb op zijn_i afscheidsfeestje elke student_i ontmoet.
b Ik heb elke student_i op zijn_i afscheidsfeestje ontmoet.
- (15) a Ik heb hem_{i*/j} op Jan_i zijn feestje ontmoet.
b Ik heb op Jan_i zijn feestje hem_{i/j} (eindelijk) ontmoet.

Deze feiten zijn eenvoudig te verklaren door aan te nemen dat de bindingsrelaties waarvan hier sprake is onderhevig zijn aan een vereiste dat de binder structureel hoger zit in de boom, en dat deze relatie (technisch gezien gaat het om een eis van c-commandering) pas tot stand komt na de verplaatsing van het direct object. Wat nu verwonderlijk is, is dat adjuncten in het Engels zich gedragen als de adjuncten in de Nederlandse b-zinnen, d.w.z. alsof ze zich in de hiërarchische structuur onder het direct object bevinden:

- (16) a I ate the meat_i raw_i.
 b I met every student_i at his_i graduation party.
 c I met him_{*i/j} at John_i's graduation party.

Dat is niet wat we verwachten, gegeven de structuur in (11). Een mogelijke oplossing bestaat erin om aan te nemen dat het Engels ook scrambling van het direct object naar links kent zoals het Nederlands, met dit verschil dat in het Engels het werkwoord ook nog eens korte verplaatsing naar links ondergaat, zoals schematisch weergegeven in (17) (zie Vanden Wyngaerd 1989, Johnson 1991):

- (17) [V_j [DO_i [ADJ [t_j t_i]]]]

Het voorstel van De Vries over extrapositie biedt een alternatieve manier om de Engelse feiten te verklaren. De structuur van de zinnen in (16) zou er namelijk als volgt uit zien:

- (18) a I ate [_{&:P} the meat [&: [~~the meat~~ raw]]].
 b I met [_{&:P} every student [&: [~~every student~~ at his graduation party]]]
 c I met [_{&:P} him [&: [~~him~~ at John's graduation party]]]

Deze structuur is semantisch plausibel: ik at het vlees en het vlees is rauw. Het tweede conjunct drukt een subject-predikaatsverbinding uit. Ook syntactisch is hij voordelig: het direct object staat vanaf het begin hoger in de structuur dan het adjunct. Uiteraard is deze voorgestelde extensie speculatief van aard, en doet ze een heleboel nieuwe vragen rijzen. Dat laatste maakt ze dan weer interessant, zoals het voorstel van De Vries voor extrapositie, ondanks de problemen die ik heb aangehaald, een interessant voorstel is.

Extrapositie: reactie op Vanden Wyngaerd

Mark de Vries

Guido Vanden Wyngaerd gaat in het eerste gedeelte van zijn betoog terecht in op een lastig aspect van de voorgestelde analyse van extrapositie, namelijk de aanname van ellipsis. Hieronder zal ik daarop reageren. In het tweede gedeelte doet hij een suggestie voor uitbreiding van de theorie naar adjuncten en secundaire predicaten. Het lijkt erop dat met behulp van specificerende nevenschikking de hiërarchische relaties tussen de zinsdelen eenvoudiger goed te krijgen zijn dan met adjunctie en verplaatsingen. Uiteraard zou verder onderzocht moeten worden of dit idee standhoudt.¹

Wat betreft extrapositie heb ik onder meer laten zien wat de voordelen zijn *als* ellipsis wordt aangenomen, maar de verantwoording van deze hypothese als zodanig is nog onvolledig. Nu is het zo dat er verschillende vormen van voorwaartse ellipsis bekend zijn, in Engelse terminologie *gapping*, *stripping*, *VP-deletie*, *sluicing*, enzovoort. Hier zouden we iets als ‘extrapositie-ellipsis’ aan toe kunnen voegen, de precieze eigenschappen ervan onderzoeken en documenteren, en descriptief gezien zijn we klaar. Vanuit een theoretisch perspectief is dat uiteraard onvoldoend bevredigend. In het algemeen zou het wenselijk zijn als we konden generaliseren over allerlei soorten ellipsis en eventuele verschillen verklaren uit onafhankelijke eigenschappen die samenhangen met specifieke constructies. Dit is een onderzoeksprogramma waar ik me graag voor wil inzetten. Hoewel een goede overkoepelende theorie nog niet voorhanden is, kunnen we ten minste wel kijken of de veronderstelde ellipsis bij extrapositie zich hetzelfde gedraagt als extrapositie in ‘gewone’ (lees: meer bekende) gevallen, los van de vraag wat de achterliggende verklaring is van de geconstateerde eigenschappen. Een kanttekening daarbij is dat niet op voorhand vaststaat met welk soort ellipsis er dan vergeleken moet worden, maar *gapping/stripping* lijkt althans het meest voor de hand te liggen. Een verder punt van aandacht is dat de parallel zelden honderd procent kan zijn, waardoor niet geheel zeker is welke conclusies eruit getrokken kunnen worden. Dit blijkt meteen uit het voorbeeldpaar (1/2), corresponderend met (2a/3a) van Vanden Wyngaerd:

- (1) a Joop heeft zo hard gewerkt dat hij er moe van was.
b Joop heeft [_{&:P} [zo hard gewerkt] [&: [~~zo hard~~ dat hij er moe van was ~~gewerkt~~]]].
- (2) a JOOP heeft zo hard gewerkt dat hij er MOE van was, en JAAP dat hij er ZIEK van werd.
b [[Joop heeft zo hard gewerkt dat hij er moe van was] [en [Jaap ~~heeft zo hard gewerkt~~ dat hij er ziek van werd]]].

In (1) is sprake van (specificerende) nevenschikking op het niveau van het middenveld, en in (2) op het niveau van de hele zin, waarbij een extra *remnant* ‘Jaap’ in het geding is.

Afgezien van de bovengenoemde complicaties kan de overeenkomst tussen (1) en (2) worden gezien als een positief punt voor de analyse. Daarnaast heb ik in paragraaf 6 van mijn artikel een aantal meer algemene, principiële overeenkomsten tussen *gapping* en ellipsis bij extrapositie belicht. Maar er zijn ook voorbeelden waarbij de parallel spaak loopt, wat potentieel een punt van zorg is. Ik herhaal hier het duidelijkste paar (vergelijk Vanden Wyngaerds (2d/3d)):

¹ Als ik het goed zie is er nog een heel aardige conclusie mogelijk aan de hand van Guido’s voorstel. Juist ten gevolge van ellipsis is er geen reden meer een abstract PRO-subject aan te nemen om de verbinding tot stand te brengen tussen een secundair predicaat en zijn relatieve subject. Voor een recente bespreking van ‘depictives’ in het Engels en Nederlands verwijs ik graag ook naar Heringa (2010).

- (3) a Ik heb Joop gezien en Jaap.
 b Ik heb [_{&:P} [Joop gezien] [&: [~~Joop~~ en Jaap] ~~gezien~~]]].
- (4) a * Ik heb Joop en Marie gezien en jij (hebt) en Jaap.
 b * [[Ik heb [Joop en Marie] gezien] [en [jij (hebt) ~~Joop~~ en Jaap] ~~gezien~~]].

Ook voorwaartse deletie van het hulpwerkwoord *hebben* maakt (4) er niet veel beter op; het geheel is een soort schending van het Coordinate Structure Constraint.² Er is echter een alternatieve analyse mogelijk van (3a) die een equivalente betekenis reflecteert:

- (3) b' Ik heb [[Joop gezien] [en [Jaap ~~gezien~~]]].

De structuur in (3b) bevat een dubbele coördinatie, wat bij nader inzien overbodig is. De analyse in (3b') is eenvoudiger en alleen daarom al te prefereren.³ De parallel met gapping wordt dan onproblematisch:

- (5) a Ik heb JOOP gezien en JIJ JAAP.
 b [[Ik heb Joop gezien] [en [jij ~~hebt~~ Jaap ~~gezien~~]]].

Er is ook een onafhankelijke aanwijzing dat (3b') juist is. Als we schijnbaar een conjunct vanuit een subject extraponeren, is alleen enkelvoudige congruentie met het werkwoord mogelijk, wat tot een distributieve analyse noopt:

- (6) a JOOP heeft/*hebben een zebra gezien en JAAP.
 b [[Joop heeft een zebra gezien] [en [Jaap ~~heeft een zebra gezien~~]]].

Extrapositie en gapping vallen nu volledig samen. Het gevolg is dat 'echte' extrapositie van conjuncten niet bestaat.

Tijdens mijn lezing op de Dag van de Nederlandse Zinsbouw heb ik het onder andere gehad over identificerende afterthoughts (zie ook paragraaf 2 van het hoofdartikel). Een voorbeeld is (7a). We zouden hier de rechts-perifere constituent kunnen zien als een geëxtraponeerde appositie (bijstelling). Indien apposities op zichzelf specificerende nevenschikking op constituentniveau impliceren (namelijk [_{&:P} anker [&: appositie]], zie Heringa 2011 en de verwijzingen daarin voor discussie – ik abstraheer hier van verdere interne structuur, enz.), dan zou er opnieuw sprake zijn van dubbele coördinatie (7b):

- (7) a Ik heb iets leuks gehoord: een mop over grammatica.
 b [_{&:P} [Ik heb iets leuks gehoord] [&: [~~Ik heb~~ [_{&:P} [~~iets leuks~~] [&: [een mop over grammatica]]] ~~gehoord~~]]].

Hierboven hebben we gezien dat dat onwenselijk is vanwege mogelijke problemen met de licensering van ellipsis. Echter, de analyse die ik om onafhankelijke redenen had voorgesteld is die in (7b'):

² Interessant is overigens dat achterwaartse conjunctiereductie met enige moeite wel zulk soort schendingen toestaat (vergelijk ook Hartmann 2000:66 in het Duits):

(i) Joop serveert KOFFIE _ , en Jaap serveert THEE en Belgische bonbons.
 (ii) Joop heeft een AAP en TWEE _ , maar Jaap (heeft) een LEEUW en maar liefst ZES olifanten gezien.

³ Vergelijk ook het 'Eenvoudigste Structuur Principe' beschreven in Bart, Kerstens & Sturm (1998: 242-247).

(7) b' [_{&:P} [Ik heb iets leuks gehoord] [&: [~~Ik heb~~ een mop over grammatica ~~gehoord~~]]].

We zien hier specificerende zinscoördinatie met ellipsis, maar niet de ingewikkelder, recursieve structuur in (7b). Opnieuw geldt dat de eenvoudigste structuur die compatibel is met de betekenis (en uiteraard voldoet aan allerlei grammaticale principes), de juiste is.

Met het bovenstaande wil ik geenszins suggereren dat alle moeilijkheden zijn opgelost, maar wel hoop ik te hebben laten zien dat een ogenschijnlijk tegenvoorbeeld een interessante aanleiding kan vormen tot het aanscherpen van de analyse.

Bibliografie

- Baker, Mark (2008).** The macroparameter in a microparametric world. In: Theresa Biberauer (red.), *The Limits of Syntactic Variation*. Amsterdam: John Benjamins, 351-374.
- Baltin, Mark (1983).** Extraposition: Bounding versus Government-Binding. *Linguistic Inquiry* 14, 155-162.
- Barbiers, Sjef (1995).** *The Syntax of Interpretation*. Proefschrift, Universiteit Leiden.
- Bart, Peter van, Johan Kerstens & Arie Sturm (1998).** *Grammatica van het Nederlands: een inleiding*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Bhatt, Rajesh (2002).** The raising analysis of relative clauses: Evidence from adjectival modification. *Natural Language Semantics* 10: 43-90.
- Bianchi, Valentina (1999).** *Consequences of Antisymmetry: Headed Relative Clauses*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Broekhuis, Hans, Evelien Keizer & Marcel den Dikken (2003).** *Nouns and Noun Phrases. A Modern Grammar of Dutch [MGD], Occasional Papers 4 (twee delen)*. Universiteit van Tilburg.
- Büring, Daniel & Katharina Hartmann (1995).** All Right! In: Uli Lutz & Jürgen Pafel (red.), *On Extraction and Extraposition in German*. Amsterdam: John Benjamins, 179-211.
- Cardoso, Adriana. 2010.** *Variation and change in the syntax of relative clauses: New evidence from Portuguese*. Proefschrift, Universiteit van Lissabon.
- Cardoso, Adriana & Mark de Vries (2010).** Internal and External Heads in Appositive Constructions. Manuscript, Universiteit van Lissabon en Rijksuniversiteit Groningen.
- Cinque, Guglielmo & Luigi Rizzi (2010).** The cartography of syntactic structures. In: Bernd Heine & Heiko Narrog (red.), *The Oxford Handbook of Linguistic Analysis*. Oxford University Press, 51-66.
- Culicover, Peter & Ray Jackendoff (1997).** Semantic subordination despite syntactic coordination. *Linguistic Inquiry* 28, 195-217.
- Culicover, Peter & Michael Rochemont (1990).** Extraposition and the Complement Principle. *Linguistic Inquiry* 21, 23-47.
- Dikken, Marcel den (2005).** A comment on the topic of topic-comment. *Lingua* 115, 691-710.
- Fiengo, Robert (1974).** *Semantic Conditions on Surface Structure*. Proefschrift, MIT.
- Gärtner, Hans-Martin (2001).** Are there V2 relative clauses in German? *Journal of Comparative Germanic Linguistics* 3, 97-141.
- Haeseryn, Walter, Kirsten Romijn, Guido Geerts, Jaap de Rooij, Maarten van den Toorn (red.) (1997).** *Algemene Nederlandse Spraakkunst* [2e editie]. Groningen: Martinus Nijhoff.
- Haider, Hubert (1997).** Extraposition. In: Dorothee Beerman, David Leblanc & Henk van Riemsdijk (red.), *Rightward Movement*. Amsterdam: John Benjamins, 115-151.
- Hartmann, Katharina (2000).** *Right node raising and gapping: Interface conditions on prosodic deletion*. Amsterdam: John Benjamins.
- Heijden, Emmeke van der (1999).** *Tussen nevenschikking en onderschikking*. Proefschrift, Katholieke Universiteit Nijmegen. LOT Dissertation Series 22.
- Heringa, Herman (2010).** Depictives and the word orders of English and Dutch. In: Jan-Wouter Zwart & Mark de Vries (red.), *Structure Preserved: Studies in syntax for Jan Koster*. Amsterdam: John Benjamins, 157-165.
- Heringa, Herman (2011).** *Appositional constructions*. Proefschrift, Rijksuniversiteit Groningen. LOT Dissertation Series.
- Johannessen, Janne Bondi (1998).** *Coordination*. Oxford: Oxford University Press.
- Johnson, Kyle (1991).** Object positions. In *Natural Language and Linguistic Theory* 9:577-636.
- Kaan, Edith (1993).** Extraposition from NP in Dutch: consequences of Minimalism. *Groninger Arbeiten zur germanistischen Linguistik* 36, 144-151.
- Kayne, Richard (1994).** *The Antisymmetry of Syntax*. Cambridge, MA: MIT Press.

- Kehler, Andrew (2000).** Coherence and the resolution of ellipsis. *Linguistics and Philosophy* 23, 533-575.
- Keijsper, Cornelia (1984).** Vorm en betekenis in Nederlandse toonhoogtecontouren I and II. *Forum der Letteren* 25, 20-37 en 113-126.
- Kluck, Marlies (2011).** *Sentence amalgamation*. Proefschrift, Rijksuniversiteit Groningen. LOT Dissertation Series 285.
- Kluck, Marlies & Mark de Vries (te versch.).** Cumulative rightward processes. In: Heike Walker, Manfred Sailer & Gert Webelhuth (red.), *Rightward Movement from a Cross-Linguistic Perspective*. Amsterdam: John Benjamins.
- Koster, Jan (1999).** Empty objects in Dutch. Manuscript, Rijksuniversiteit Groningen.
- Koster, Jan (2000).** Extraposition as parallel construal. Manuscript, Rijksuniversiteit Groningen.
- Koster, Jan (2007).** Structure preservingness, internal merge, and the strict locality of triads. In: Simin Karimi, Vida Samiian & Wendy K. Wilkins (red.), *Phrasal and Clausal Architecture: Syntactic Derivation and Interpretation*. Amsterdam: John Benjamins, 188-205.
- Kraak, Remmert & Wim Klooster (1968).** *Syntaxis*. Culemborg: Stam-Kemperman.
- Munn, Alan (1993).** *Topics in the Syntax and Semantics of Coordinate Structures*. Proefschrift, University of Maryland, College Park.
- Quirk, Randolph e.a. (1985).** *A comprehensive grammar of the English language*. London: Longman.
- Reinhart, Tanya (1980).** On the Position of Extraposed Clauses. *Linguistic Inquiry* 11, 621-624.
- Rijkhoek, Paulien (1998).** *On Degree Phrases and Result Clauses*. Proefschrift, Rijksuniversiteit Groningen.
- Ross, John R. (1967).** *Constraints on Variables in Syntax*. Proefschrift, MIT. [Heruitgegeven als *Infinite Syntax!* 1986, ALEX: Norwood, New Jersey.]
- Sturm, Arie (1986).** *Primaire syntactische structuren in het Nederlands*. Leiden: Martinus Nijhoff.
- Vergnaud, Jean-Roger (1974).** *French Relative Clauses*. Proefschrift, MIT.
- Vries, Gertrud de (1992).** *On Coordination and Ellipsis*. Proefschrift, Katholieke Universiteit Brabant.
- Vries, Mark de (2002).** *The Syntax of Relativization*. Proefschrift, Universiteit van Amsterdam. LOT Dissertation Series 53.
- Vries, Mark de (2007).** Dislocation and backgrounding. *Linguistics in the Netherlands* 24, 235-247.
- Vries, Mark de (2009a).** Specifying Coordination: An Investigation into the Syntax of Dislocation, Extraposition and Parenthesis. In: Cynthia Dreyer (red.), *Language and Linguistics: Emerging Trends*, 37-98. New York: Nova.
- Vries, Mark de (2009b).** The left and right periphery in Dutch. *The Linguistic Review* 26, 291-327.
- Vries, Mark de (2010).** Empty subjects and empty objects. In: Jan-Wouter Zwart & Mark de Vries (red.), *Structure Preserved: Studies in syntax for Jan Koster*. Amsterdam: John Benjamins, 359-366.
- Wilder, Chris (1995).** Rightward movement as leftward deletion. In: Uli Lutz & Jürgen Pafel (red.), *On Extraction and Extraposition in German*. Amsterdam: John Benjamins, 273-309.
- Wyngaerd, Guido Vanden (1989).** Raising-to-object in English and Dutch. In *Dutch Working Working Papers in English Language and Linguistics* 14:1-19.
- Zwart, Jan-Wouter (1994).** Dutch is head initial. *The Linguistic Review* 11, 377-406.
- Zwart, Jan-Wouter (2005).** Iets over zgn. V2-relatieven in het Nederlands. *Nederlandse Taalkunde* 10, 59-81.